

לע"נ ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"נ מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

בהר-בחוקותי

פרשה ופירושה

ביאורים, מוסר והנהגות הנלמדים מפרקי אבות (פרק ה)

והארץ לא תמכר לצמחת כי לי הארץ היה רבי ירוחם ליוואוויץ וצ"ל אומר
כל יסוד מצוות השביעית מונח במילים אלו "כי לי הארץ", והו סוד מצוות
השמיטה שירגיל האדם את עצמו לחיות על פי המציאות הו "כי לי הארץ"
שהוא אינו בעל הבית, זה יקל עליו בכל נסיגותיו בעולם הזה. והו הסיבה
שהתורה מצוה על היובל והעמירה לו את כל הדינים בכל המשא ומתן שלו
בכל חייו "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו... וכי תמכרו ממכר
לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונן איש את אחיו... לפי רוב השנים תרבה
מקנתו ולפי מעוט השנים תמעט מקנתו... והארץ לא תמכר לצמחות כי לי
הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי". כל אופני המשא ומתן שסדרה לנו
התורה, הם כולם עצות לאדם שישריש בעצמו את גירותו בארץ החיים באופן
מעשי לא בחכמה בלבד כי אם בפועל ידי, גרים ותושבים אתם דייקא, גר
אינו אזרח, תושב אין לו דירת קבע, ארעי הוא בכל חייו והיה כי ישב אדם
כל יומו ויתבונן בענין גריות ותושביות ואחרי זה יאמר איך גיי א היים [אני
הולך הבית] הלא כבר הפך על פיה כל חכמתו והתבוננותו, אשר יעשה
אותם וחי בהם, חייו של האדם מתעצבים אך ורק במעשה וכן מאידך גיסא
מעשה מבטל ומהפך כל עצמותו של האדם, אם כן מה תועלת בכל הגיונותיו
אם ברגע שיוצא לשוק הוא עוקר כל התורה כולה, ושם הוא כל כולו היפוך
של גרים ותושבים. חידד רבי ירוחם: כמה תמוה שאדם אומר ומרגיש תמיד: א היים
[בית] האם ההולך בספינה, גם אם שוהה עליה כמה שנים, האם יקרא לתא בו הוא
מאכסן בספינה: "בית" וישקיע בו הרבה שיהיה הכי מיוחד, הלא הוא בספינה
מפליג ליעד ששם תכליתו הקבועה. לכן נתנה התורה לאדם עצות איך לא ישבח את
היותו גר ותושב וכשינקוט בהם יזכור תמיד את תכליתו, לכן הארץ לא נמכרת
לצמחות, והו כל ענין היובל וספירתו שיהיה לאדם תמיד מזכיר לעצמו לא להתפתות
ליצור ולהשתרש יותר מדי בקניני עולם הזה ואורבה לאחוז תמיד בעץ החיים התורה
מקדושה ומצוית. (רע תורה-לעיל).

אם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ. רבי יהודה צרקה וצ"ל היה אומר: מצינו בחז"ל שדרשו "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה". ולכאורה, מה ענין 'חוקה' אצל 'עמל'?! אלא שכבר פירש ה"אור החיים", מה טעם נקרא עמל התורה בשם "חוקה" לפי שיש בו מצוה ללמוד אפילו דברים שכבר למד פעמיים ושלוש, והם ידועים אצלו ושגורים בפו, כי חפץ ה' בעסק התורה - וביאור כוונתו, שתכלית כל עמל שיש בעולם הוא להשיג משרה מסוימת, גם כל חכמה ומדע האדם לומד כדי להעשיר את ידיעותיו, או על-מנת לרכוש לעצמו מקצוע ופרנסה, אבל אחרי שכבר למד ויודע שוב אינו צריך ללמוד, מכיון שכבר השיג את התכלית והמטרה של לימודו. לא כן הדבר בנוגע לעמל התורה. כאן העמל כשלעצמו מהווה את התכלית. זה רצון השם. אפילו הנך בקי בכל התורה כולה, חוזר ושנן אמריה, חוזר והתייגע, וכידוע בשם הגרי"א מוילנא וצ"ל, שהיה אומר: "אלמלא שיש חייב גם כן להבין להשכיל בתורה, הייתי חוזר כל ימי על פסוק אחד מן התורה, ומקיים בזה את המצוה המוטלת עלינו לעמול בתורה". ענין זה הוא באמת כעין "חוקה" בלא טעם, אף הוא גילה כמה פעמים לבני הישיבה, כי עדיף בעיניו עשרת מונים אותו תלמיד דל כשרונות המתייגע בתורה, על פני תלמיד מחונן בכשרונות מזהירים שאינו מתאמץ לקנות תורה, אלא סומך על תפיסתו המהירה וזכרון הברזל שלו. משל למה הדבר דומה, למכונית הדורה ומשוכללת שאין בעליה משתמשים בה, והיא עומדת במוסך כאבן שאין לה הופכין, בו בזמן שבסמוך לה נמצא חמור, המשרת את אדוניו מבוקר עד ערב בנשיאת משאות וברכיבה וכיוצא. מה תועלת יש במכונית היקרה, אם בכלל לא משתמשים בה ובאביזרים המשוכללים שהיא מצוידת בהם, הרי למעשה החמור שעובד בכל כוחו מביא תועלת פייכמה, ושורה לבעליה הרבה יותר! כיוצא בזה: מה בצע בכשרונות, אם התלמיד אינו מנצל אותם ליגיעת התורה, והמה מתבזבזים, והוא אינו מתקדם בלימודיו מרוב רפיון. כמה ספון וחשוב אותו תלמיד שנתון נפשו בביגיעתו אי-זקזק להבין ולהשכיל בתורה - אשרי חלקו. (וזאת ליהודה)

כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. בשנות מלחמת העולם השנייה סיבבה יד ההשגחה את הצלת ישיבת מיד ויהיא גלתה לשנחאי שבסין. במשך חמש שנים חיו שם תלמידי הישיבה ורבניה, בראשות רבי יחזקאל לינשטיין זצ"ל ורבי חיים שמואלביץ זצ"ל, בתנאים תת אנושיים ועסקו בתורה במסירות נפש מופלאה. הם זכו להנהגה על טבעית על כל צעד ושעל. לימים סיפרו תלמידי הישיבה, ואף העלו על הכתב, אפס קצה מהנסים והנפלאות שליוו אותם בגלות שנחאי. מן השמים שלחו להם שליחים: גויים, חסידי אומות העולם, שסיכנו את עצמם כדי לסייע לתלמידי הישיבה. בתחילת המלחמה גלתה ישיבת מיד מרוסיה לזיטא, שם שהו אלפי פליטים יהודים. תלמידי הישיבה ניצלו הודות לפעילותו של הקונסול היפאני בליטא - סוגיהרה שמו. הוא פעל בניגוד להוראות הממונים עליו ותוך סיכון חייו הנפיק אלפי ויוות ליהודים, ובכלל זה למאות תלמידי ישיבת מיד וצוות הישיבה. כך יכולו תלמידי הישיבה ורבניה להימלט מאירופה הכבושה לכיוון יפאן וסין. הוויות היו תקפות לתקופה קצובה של כמה שבועות. כאן נכנס לפעולה שליח נוסף של ההשגחה, הפרופסור היפאני קוצוגי. היו לו קשרים עם ראשי השלטון ביפן, הוא שיחד את הפקידים הממונים והם האריכו לתלמידי הישיבה את תוקף הוויות. כתוצאה מכך נשארה הישיבה בעיר קובה שביפן במשך כמה חודשים. לאחר מכן עברה הישיבה לשנחאי, שהייתה תחת כיבוש יפאני. כל העת פעל הפרופסור היפאני למען תלמידי הישיבה, כמו גם עבור שאר הפליטים היהודים שמצאו מחסה ביפאן. כעבור זמן הוא נעצר ועונה על ידי השלטונות היפאנים באשמת סיוע לאויב. ומי הוא האויב? היהודים, כמובן... לימים הוא עלה לארץ ישראל והתגייס כדוד וכוין. ראשי ישיבת מיד ערכו לו קבלת פנים בירושלים. רבי חיים שמואלביץ דרש לכבודו, וכך אמר: "ר' אברהם בן אברהם היקר, אתה מסרת את הנפש עבורנו, סיכנת את חייך, אין לתאר את גודל הכרת הטוב שאנו חייבים לך, הלא היית שליח ההשגחה העליונה להציל את חיינו? מה אנו יכולים לשלם לך? כל מה שנשלם - הרי זה כאין וכאפס לעומת מה שמגיע לך". "אנחנו" - המשיך ר' חיים ואמר - "איננו יכולים לשלם לך, אבל הקבי"ה יודע לשלם לך, והוא שולם לך! אתה עשית כל כך הרבה בשביל הבנים של אברהם אבינו, ואתה בעצמך להיות בן של אברהם אבינו! זה התשלום הגדול

סיפור מההפטרה

אני ה' חקר לב בָּחוֹן בְּלִיּוֹת וְלֹמֵת לְאִישׁ בְּדַרְכּוֹ: ר' ישראל מאיר בורסקי ז"ל היה יהודי יקר, שהתגורר בישיבת פוניבז' בבני ברק. ניצול שואה, שחסה תחת כנפיו של הרב מפוניבז' זצ"ל. היה לו חדר בפנימיית הישיבה שם לו ומחרר האוכל היה ניוון. קשה לומר שהוא ישן הרבה לילות בישיבה, משום שהוא עסק בעניין ייחודי: שמירה על מתים. במשך עשרות בשנים יצא לשמור עליהם בבית-החולים "איכילוב" בת"א. בעיניים של מי שחי בעולם הזה נמצא הנפטר בסוף המסלול, "בדרכו האחרונה". אך למעשה הוא נמצא בעיקר ב"דרכו הראשונה" לעולם הבא. בשלב רגיש ושבירי זה של מעבר מעולם לעולם, משתדלים לומר פרקי תהילים שילוו את המת בדרכו הארוכה ורבת התלאות. ר' ישראל מאיר שמר על המתים בעיקר בלילות. מדי פעם שהה בבית-החולים במשך שבת שלמה. כך הוא המשיך במלאכתו עשרות בשנים. בשנותיו האחרונות התייצב מולו מכשול קבוצת נערים פוחים החלה לפקוד את סביבת המקום. הם לא ראו לפניו אדם שהקדיש את חייו למען הכלל, אלא מטרד קלה ללעג. בחוסר לב משווע ובאכזריות קרה, הם הפכו את מסידתו למושא לבזיון. מילותיהם היו כחיצים, והצקותיהם היו נטולות כל רסן של מוסר או חינוך בסיסי. עבור מי שחי כל חייו בתוך עולם של ערכים תורניים, המפגש עם הריקנות הזו היה מטלטל. כששיתף את מכריו בכאבו, התגובה הייתה אחידה ונחרצת. "די לך", אמרו לו בייאוש מהול ברחמים. "עשרות שנים שמרת על המתים. עשית מעל ומעבר. אתה כבר לא האיש הצעיר והחוקק שהיית, והנערים הללו אינם ראויים לצער שאתה חווה בגללם." הם הפצירו בו להניח את המפתחות, להפסיק את הנסיעות המתמשכות ולבחור במנוחה. אך ר' ישראל מאיר היה מגיב לשידולים בשתי מילים: "כבוד המת!" הערך העליון של כבוד המת, גרם לו להמשיך בהרגל רב השנים, למרות הקושי שבדבר. גם הפוחים ולעגם לא יכלו לו. הוא עבר את השואה; הוא שרד מצבים קשים מנשוא - הוא ישרוד גם את זה! בליל שבת האחרון לחייו ישבתי איתו - מספר בעל הסיפור - "והוא שוב סיפר לי שהשבוע מאוד הציקו לו. 'הם מבזים אותי, הם מציקים לי. אני כבר כמעט לא מסוגל להמשיך בעבודה זו' - אמר בכאב עמוק ומחלחל. 'פגיתי אליו בפעם המי יודע כמה ואמרתי לו: ר' ישראל מאיר! כנראה שאכן הגיע הזמן להפסיק! עשרות שנים אתה עושה זאת, מותר לך כבר לעזוב! 'ממש התחננתי בפניו שיפסיק ללכת לאיכילוב, ואני לא הייתי היחיד שניסה לעצור אותו מלהמשיך ולשמור על המתים.' הוא נעץ בי את עיניו הטובות וענה: 'את העבודה הזאת אני לעולם לא אעזוב מפני שיש בזה משום כבוד המת. לא, אני לא מוכן לוותר על זה! לא מוכן למרות גודל הצער, הביזיונות והעלבונות שהצעירים האלה עושים לי!' מי זה? של מי ההלוויה? העוברים והשבים לא הצליחו ליישב את הסתירה הזועקת בין אלמוניות המנוח מחד גיסא, לציבור העצום שהשתתף בהלווייתו מאידך גיסא. אלפים הילכו אחר המיטה, כאשר בראש מסע ההלוויה צועדים רבנים וראשי ישיבות, צדיקים ומשגיחים. הייתה זו הלווייתו של ר' ישראל מאיר בורסקי ז"ל! מהיכן הגיעו האלפים? מה גרם לראשי הישיבות להצטרף למסע הלילי? בדיקת באותו ערב מסר מרן הרב שך זצ"ל שיחה מוסרית בישיבה. השיחות נמסרו אחת לכמה חודשים. כיוון שכן היו מגיעים מאות ואלפים לשמוע את הדברים מרחבי העיר בני ברק ואף מחוצה לה. באותו יום בשעות הצהריים פנה ר' ישראל מאיר לחדרו על מנת לנח. תוך כדי שינה לקה בדם לב ונפטר. הלווייתו יצאה מחדרו בישיבה - וכאן נראתה בעליל יד ה'! האלפים שסיימו לשמוע את השיחה של הרב שך זצ"ל הצטרפו למסע ההלוויה וכך זכה היהודי הגלמוד ללוויה גדולה חשובה ומכובדת. (ברכת דוד)

ועל הכל...

"פרפראות"

אמר רבי גד'ל אייזנר זצ"ל משגיח ישיבת חידושי הרי"ם: "בהעדר האור המאיר בלבו של אדם, נדמה שישנם כל כך הרבה דברים שצריך לעבוד עליהם, עד שהראש מתחיל לכאוב רק מן המחשבה אודותם, אך האמת שכל הענינים קשורים ברבר אחד. "כאמותו מעשה באורח שבא לעיירה קטנה בעת קוד וכפור גדול, וכאשר הגיע לאכסניה רועד מקור, ביקש לשתות חלב חם. ענו לו שהיום אין חלב כיון שבליילה האחרון נפטר החלבן ל"ע. אם כך, אמר, אלך לבית הכנסת להתפלל ואחר התפלה אשוב לאכסניה לאכול דבר מה. אמרו לו שהיום הבית הכנסת נעול, כי שמש בית הכנסת נפטר בליילה האחרון ל"ע. התפלל איפוא באכסניה ולאחר מכן היטב עצמו לניח במטה, להתכסות בשמיכה להתחמם קצת, וביקש מבעל האכסניה להכין עבורו ארוחה בשרית, כי כבר כמה ימים שלא אכל כראוי. אמר לו שאין היום באפשרות לקנות בשר כיון שהמנקה נפטר הלילה לבית עולמו ל"ע. נתמלא האורח פליאה על הקורה בעיירה, נטל את חבילתו ונפרד מבעל האכסניה ללכת מהר לדרו. "עצרו בעל האכסניה ושאלו, ר' איד, מדוע הינכם רצים? השיב האורח, השל"ה הק' אומר שכאשר יש דבר או מגיפה בעיר יש לברוח משם ולא לסמוך על הנס. הרי מתחוללת כאן מגיפה, מתוך מנין יהודים הגרים בעיירה נפטרו שלשה יהודים בלילה אחרון אמר לו בעל האכסניה, תנוח דעתך, אין אלו שלשה אלא אחד, הוא השמש הוא החלבן והוא המנקה... "כך בנוגע לכל הענינים העומדים לנגד עיני האדם בעבודת קונו, שורש אחד להם וקשורים זה בזה. אולם כאשר מתחילים לעסוק בתורה, והלב מתמלא בחכמה, מאיר אור התורה את הכל" (מסילות נד י"כרם התורה)

"ענין של טעם"

שמעתי פעם טעם למנהג ישראל, להביא את הילדים ולקיים בהם מצוות פיאות הראש ותגלחת הראשונה (חאלאקע) ליד ציון הק' של הרשב"י במירון - כי הרי רשב"י הבטיח "כי לא תשבח מפי זרעו". ולכן בתחילת חינוך הילדים, כשמכניסים אותם לתלמוד תורה, אז הוא הזמן הנכון להביאם אל רשב"י, כמי שאומרים: הלא הבטחתם שלא תשבח התורה מפי זרעו, הנה הבאנו לכם איפוא את זרענו המיועדים להכנס לחדרי תורה, שזכותכם תגן שלא תשבח התורה מפיכם. (ונכתב בספר דברי יעקב מאיד שכטר שליט"א)

"מפי כתבם"

בהזדמנות אחת, כשנפגשתי בארץ ישראל עם אחד המנהיגים החילוניים, אמרתי לו: בטוחני שתודה לי, שגם לך יש אמונה בה, כי אילו לא היתה לך אמונה, היית בורח מהארץ, שכן אתה מכיר באמת את המצב הקשה בארץ ישראל מצדכל הגויים המקיפים אותה ויודע באמת מול איזה סכנה ניצבת המדינה על יושביה, מדוע אם כן, אינך בורח מכאן ולמה אינך הופך להיות גוי במדינה אחרת, וכי מישוה מונע ממך להציל עצמך בזמן שאתה רואה את הספינה בוערת, מדוע אינך קופץ ממנה, בפרט שכעת עוד ישנן ספינות סביב שהנך יכול לקפוץ לתוכן. ובהכרח שהאמונה בה' מקנת בתוכך. וכששמע הלה את דברי, החוויר כסיד ובמבוכה נענע בראשו לאות הסכמה. (שפע חיים-האדמו"ר מקלויזנבורג ז"ע)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן בגד אחד, שאדם אחד לובש אותו, מקיים מצוה, ואדם אחר שילבש את אותו בגד עובר עבירה?

תשובה: בגדי כהונה, אסור לזר, שאינו כהן, ללבושם, ולכן זה מצוה. (קובץ חידו"ת)

מפתחמי אוריתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות בדרכה של תורה

אל תעש בסתר מה שתביש בגלוי, ואל תאמר מי רואני. (הרא"ש)

כי השגחתו יתברך היא, לפי מדת הבטחון שהאדם משליך יהבו על בוראו ית' (חזון איש)
אין לאדם להטות את התורה לפי רצונו, אלא להטות את רצונו לפי התורה. (הסבא מנובהרדוק)